

บทที่ 5 ครอบครัว

บุญถิอ วันทายนต์

1. ความนำ: ลักษณะทั่วไป

1.1 มนุษย์ถือตัวว่าเป็นสัตว์ชั้นสูง มีระบบการดำรงชีพของตนเองโดยเฉพาะ อันแตกต่างจากสัตว์ประเภทอื่นทุกประเภท แต่มีระบบความเป็นอยู่สัมพันธ์กับบุคคลอื่นซึ่งความสัมพันธ์นั้นจะอยู่ใน **กลุ่มปฐมภูมิ (primary group)** คือ สมาชิกต่างมีความสัมพันธ์กันโดยเริ่มจากบุคคลที่ใกล้ชิดตนเองก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมาชิกภายในครอบครัวเดียวกัน แล้วจึงขยายเป็นวงกว้างออกไปตามความสนิทสนม และความห่างเหิน ความสัมพันธ์อันใกล้ชิดระหว่างสมาชิกของครอบครัวนั้น เป็นความสัมพันธ์แบบกลุ่มวงใน (**in group**) และขยายห่างออกไปจากครอบครัวไปสู่กลุ่มอื่น ๆ ทุกที

1.2 ครอบครัวนั้นเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์แต่ละคน ตั้งแต่เกิดถึงตาย เป็นความสัมพันธ์ที่ขยายออกเป็นวงกว้าง ความเป็น **กลุ่มทุติยภูมิ (Secondary group)** คือ มีกฎเกณฑ์ทางสังคมมากขึ้น และจะมีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกด้วยกัน

1.3 ทางสังคมวิทยาถือว่า ครอบครัวมีลักษณะที่มีความเป็นสถาบันอยู่ 3 ประการด้วยกัน คือ

1.3.1 ครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคม สถาบันหนึ่งซึ่งมีรูปแบบที่เป็นกระสวนทางพฤติกรรม ตามหน้าที่ของมันตามที่สังคมกำหนดขึ้น มีโครงสร้างทางสังคมที่เป็นตัวกำหนดค่านิยมที่แท้จริง และยังคงอยู่ตลอดเวลา (Phillips, B., 1979, p. 224)

1.3.2 ครอบครัวเป็นสถาบันที่เก่าแก่ที่สุดของสังคม เป็นสถาบันที่มีมาพร้อมกับมนุษย์

1.3.3 ครอบครัวจัดเป็นสถาบันสากล เนื่องจากมีปรากฏในทุกสังคม

การที่มีมนุษย์อาศัยอยู่ในภูมิภาคต่าง ๆ นั้น ทำให้เกิดความแตกต่างกันในด้านความเป็นอยู่ ที่อยู่อาศัย ตลอดจนสิ่งแวดล้อม จึงเป็นเหตุให้มนุษย์มีพฤติกรรม ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม แตกต่างกันไปด้วย

1.4 ครอบครัวยุคใหม่เป็นปรากฏการณ์ทางสังคม ประเภทหนึ่ง โดยมีความแตกต่างกันในด้านต่าง ๆ เช่น ภูมิภาค พฤติกรรม สิ่งแวดล้อม เป็นต้น ต่างล้วนเป็นเพียงข้อกำหนดที่ทำให้เกิดความแตกต่างกันที่ปรากฏในรูปแบบบางวัฒนธรรมเท่านั้น แต่มนุษย์จะมีวัฒนธรรมเหมือนกันอยู่อย่างหนึ่ง อันเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป คือ “ครอบครัว” เพราะถือว่าครอบครัวมีความเป็นวัฒนธรรมสากล เช่นเดียวกับวัฒนธรรมสากลอื่น ๆ คือ การมีภาษาพูด หรือการจัดสรรคนให้มีหน้าที่ และความรับผิดชอบ โดยถืออายุ หรือเพศเป็นเกณฑ์ (บรรพต วีระสัย, 2520, น.84)

2. แนวการศึกษาครอบครัว

ในการศึกษาครอบครัว ขอแยกแนวการศึกษาออกเป็น 2 แนว คือ

2.1 แนวสังคมศาสตร์ เป็นหลักวิชาที่ต้องศึกษาเน้นหนักถึงความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันทางสังคม คือ การอยู่ร่วมกันของคน โดยมีวิวัฒนาการ การแสดงออกทางพฤติกรรม ตลอดจนการมีความรู้สึกต่อบุคคลอื่น ๆ ในรูปแบบต่าง ๆ โดยยึดแนวดังนี้

2.1.1 ด้านมานุษยวิทยา เป็นการศึกษาครอบครัว โดยเริ่มจากการที่หญิงหนึ่งคนหรือมากกว่านั้น อยู่ร่วมกับชายหนึ่งคนหรือมากกว่านั้น และมีบุตรด้วยกัน มีความสัมพันธ์ทางเพศอันเป็นที่ยอมรับกันทางสังคม จะโดยการแต่งงานกันตามระบบใด ๆ ก็ตาม รวมทั้งสิทธิหน้าที่ต่าง ๆ อันเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการแต่งงานนั้น จัดเข้าลักษณะความเป็นครอบครัวทั้งสิ้น (บุญลือ วันทายนต์, 2520, น.1) และจากการที่มนุษย์มีระบบการอยู่ร่วมกันนี้ ทำให้มนุษย์มีความเป็นอยู่ร่วมกันในรูปของครอบครัว ซึ่งแตกต่างจากสัตว์ประเภทอื่น ๆ มีระบบของตนเอง และมีวัตถุประสงค์ในการอยู่ร่วมกัน ซึ่งอย่างน้อย ก็เพื่อต้องการมีบุตรไว้สืบสกุล อันเป็นเรื่องของวิวัฒนาการของมนุษย์เอง

2.1.2 ด้านสังคมวิทยา ถือว่าครอบครัวเป็นเรื่องของการสร้างหมู่คณะในกลุ่มย่อย เพื่อการอยู่รอดในการดำเนินชีวิต อันเป็นรูปแบบของการอยู่ร่วมกันในรูปของการอยู่เฉพาะกลุ่ม เฉพาะพวกของตน ๆ และการอยู่ร่วมกันในรูปของครอบครัวนั้น ถือว่าเป็นประติสัทธิกรรมทางสังคมประการหนึ่ง โดยการสมรสกัน นั่นคือ ชายหญิงตกลงที่จะอยู่ร่วมกัน

เพื่อก่อสร้างครอบครัวขึ้น โดยการมอบความเป็นสามีให้กับหญิง หรือมอบความเป็นภรรยาให้กับชายและเกิดบุตรด้วยกัน จากผลของการอยู่ร่วมกันนั้น ถือว่าเป็นการสร้างกลุ่มพิเศษ ซึ่งมีพ่อแม่และลูก ๆ ที่เราจะเรียกกันจนติดปากว่า "ครอบครัว" (Smelser, 1970, p.508) อันมีลักษณะเฉพาะของแต่ละสังคมเอง

2.1.8 ด้านจิตวิทยา ถือว่าครอบครัวนั้นเน้นความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของตนมากที่สุด โดยสมาชิกแต่ละคนต่างมีความสัมพันธ์ทางใจกันมาก เพราะถือว่าครอบครัวนั้นเป็นกลุ่มชนที่ประกอบกันขึ้นมาจากสมาชิกของนั่นเอง และมีลักษณะเป็นกลุ่มปฐมภูมิ คือเป็นกลุ่มที่สมาชิกต่างมีความเกี่ยวพันกันอย่างใกล้ชิด

2.2 แนวสุขภาพศาสตร์ เป็นแนวที่ทุกคนควรรู้ เพื่อประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น มักมุ่งที่ตนเองเป็นหลัก และได้นำเข้ามาสู่วงการศึกษามติข้อตกลง อันเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป จากผลการประชุมทางการแพทย์ทั่วโลก ที่ประเทศเยอรมนี ดังนี้

2.2.1 เพศศึกษา (Sex Education) เป็นการศึกษาที่เน้นในด้านที่จะให้บุคคลรู้จักตัวเองมากที่สุด โดยศึกษาในด้าน

ก. กายวิภาค (Physics) คือ การศึกษาให้รู้จักความแตกต่างกันด้านโครงสร้างระหว่างเพศชาย เพศหญิง

ข. สรีรวิทยา (Anatomy) เป็นการศึกษาเพื่อให้รู้จักความเปลี่ยนแปลงทางร่างกายของมนุษย์ตามเพศและวัย เช่น ชายมีหนวด หญิงมีประจำเดือน เมื่อย่างเข้าสู่วัยหนุ่มสาว เป็นต้น

ค. จิตวิทยา (Psychology) ศึกษาความเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ตามเพศวัย เช่น ความเกลียด โกรธ รัก ชอบ เป็นต้น อันเป็นปรากฏการณ์เฉพาะบุคคล

ง. สังคมวิทยา (Sociology) เป็นการศึกษาการอยู่ร่วมกันในสังคม เช่น การปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคม การคบเพื่อน การอยู่ร่วมกันในสังคม เป็นต้น

2.2.2 เพศสัมพันธ์ (Sex Relation)

เป็นการศึกษาการอยู่ร่วมกันกับคนอื่นที่ต่างเพศกันอันสามีภรรยา และสามีภรรยาจะพึงปฏิบัติต่อกันอย่างไรในด้านเพศสัมพันธ์ เป็นวิธีการหนึ่งที่แต่ละคนจะปรับตัวเพื่อให้เพศตรงข้ามยินดีอยู่ร่วมด้วยโดยการมอบกายและใจให้อยู่ในความรับผิดชอบ ซึ่งในเรื่องเพศสัมพันธ์นี้ ส่วนมากจะสอนให้แก่บุคคลผู้บรรลุนิติภาวะแล้ว หรือผู้ที่มีวุฒิภาวะพอที่

จะรับผิดชอบอย่างเต็มที่ในเรื่องเพศสัมพันธ์ได้ โดยทั่ว ๆ ไปแล้วมักจะสอนแก่ผู้จบปริญญาตรีแล้ว

3. ลักษณะของครอบครัว

ครอบครัวเป็นระบบสังคมที่เล็กที่สุด แต่มีอิทธิพลต่อสังคมมากที่สุด และยังมีลักษณะที่ควรศึกษา คือ

3.1 พจนานุกรม Webster อธิบายลักษณะของครอบครัวไว้ ดังนี้

3.1.1 ประกอบด้วยคนต่างเพศอยู่ร่วมกันในลักษณะอันมั่นคงถาวรจนสามารถให้กำเนิดบุตรได้

3.1.2 การเกิดภาวะครอบครัวนั้น เป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่ชายหญิงมีความสัมพันธ์กันทางเพศและอยู่ร่วมกันโดยวิธีใดวิธีหนึ่ง ซึ่งจะโดยการแต่งงานกันก็ตาม โดยการสืบสายโลหิตก็ตาม ล้วนมีผลที่ก่อให้เกิดภาวะครอบครัวทั้งสิ้น เช่น การแต่งงานของชายหญิง อยู่ร่วมกันจนมีบุตรขึ้นมา

3.2 ตามทัศนะของ Maclver and Page ได้กล่าวถึงลักษณะครอบครัวไว้ 5 ประการ

3.2.1 มีความสัมพันธ์ด้านคู่ครอง

3.2.2 มีรูปแบบการแต่งงาน อันเป็นที่ยอมรับกันในสังคมนั้น ๆ หรือการจัดรูปในด้านสถาบันอื่นใดอันเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในการมีคู่ครอง ทั้งที่ยังมีปรากฏอยู่ และยังคงรักษารูปแบบนี้เอาไว้

3.2.3 มีระบบการขนานนาม เพื่อปึงถึงสถานะของสมาชิกในครอบครัว อันแสดงให้เห็นรูปแบบแห่งการสืบสายเลือดด้วย

3.2.4 มีการจัดการทางเศรษฐกิจบางประเภทที่สมาชิกของครอบครัวมีส่วนร่วมในกลุ่มนั้น ๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเพียงการระบุไว้เฉพาะด้านความต้องการทางเศรษฐกิจ ซึ่งถือว่าก้าวหน้ากับการให้กำเนิดบุตรและการเลี้ยงดูบุตร และอื่น ๆ

3.2.5 มีการอยู่ร่วมกันในลักษณะ "ร่วมวิถีชีวิต" หรือร่วมครอบครัวเดียวกัน (household) ซึ่งอาจจะไม่รวมถึงกลุ่มครอบครัวด้วย

4. นิยามครอบครัว

ครอบครัว ส่วนใหญ่เรามักเห็นความสัมพันธ์ของสมาชิกในด้านเพศสัมพันธ์ โดยถือว่าเป็นกลุ่มที่มีความใกล้ชิดกันมา และเกี่ยวข้องกับกลุ่มอื่นในด้านการสมรส การนิยาม

ครอบครัวจึงมักเน้นในด้านการสืบสายโลหิตเป็นสำคัญ ซึ่งจะขอนำมากล่าวพอสังเขปดังนี้

4.1 ครอบครัวนั้นถือว่าเป็นโครงสร้างทางสังคมประการหนึ่ง มีโครงสร้างที่เกิดมาจากประชาชนที่ต่างมีความสัมพันธ์กันทางสายเลือด การสมรสและการรับบุตรบุญธรรม (Bernard Phillips, 1979, p. 230) ซึ่งนิยามข้อนี้ถือว่าเป็นนิยามขั้นมูลฐานของครอบครัวที่เดียว

4.2 ตามลักษณะของมันแล้ว ครอบครัวจัดเป็นสังคมประเภทหนึ่งที่มีรูปแบบโดยเฉพาะของมันเอง เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมประเภทหนึ่งที่มีความเป็นไปและการกระทำต่าง ๆ ต่อกันและกันระหว่างสมาชิก อันสามารถทำให้แต่ละคนต่างรู้ความประสงค์ ความหมาย และเข้าใจในกันและกัน (บุญลือ วันทายนต์, 2533, น.2) อันแสดงให้เห็นว่าสมาชิกครอบครัวมีความใกล้ชิดกันมากขึ้นนั่นเอง

4.3 สถาบันสังคมขั้นมูลฐานที่ประกอบด้วยชายหนึ่งหรือมากกว่าหนึ่งอยู่ร่วมกันหญิงหนึ่งหรือมากกว่า โดยมีความสัมพันธ์ทางเพศที่สังคมอนุมัติ พร้อมด้วยสิทธิและหน้าที่ที่สังคมยอมรับ (พจนานุกรมศัพท์ สังคมวิทยา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2524, น.142) ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้อง ชายหญิงที่ตกลงอยู่ร่วมกัน ฉันทามีภรรยา พร้อมทั้งสิทธิและหน้าที่ที่ติดตามมาจากความเป็นสามีภรรยาเท่านั้น

จากนิยามดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่าครอบครัวมักจะย่ำในด้านการอยู่ร่วมระหว่างชายหญิง พร้อมทั้งผลอันเกิดจากการอยู่ร่วมกันนั้น เนื่องจากความสลับซับซ้อนของสังคม จึงทำให้ครอบครัวต้องมีความหลากหลายตามไปด้วย

5. การเกิดครอบครัว

5.1 ตามหลักการทั่วไปมีการยอมรับกันว่า มนุษย์เป็นสัตว์สังคมชั้นสูง มีความรู้สึกสำนึกนำดีกว่าสัตว์ประเภทอื่น ๆ มีฐานะความเป็นอยู่สูงกว่าสัตว์ทุกประเภท การดำรงชีพของมนุษย์จึงเป็นระบบ มีแบบฉบับของหมู่คณะของตนเองโดยเฉพาะมีระเบียบในความเป็นอยู่ รู้จักปรับสภาพความเป็นอยู่ของตนเองให้ดี ให้สูง ให้ประณีต เพื่อให้เข้าลักษณะว่าเป็นสัตว์สังคมอย่างแท้จริง

5.2 การที่มนุษย์มีความเป็นอยู่แตกต่างจากสัตว์ประเภทอื่น มีระบบความเป็นอยู่อันเกิดจากสำนึกนำสูง จึงต้องมีระบบของตนเองอันเรียกว่า "ครอบครัว" ขึ้น

5.3 ทศนะของ ดร.ประสาธต์ หลักศิลา ได้กล่าวถึงการก่อสภาพครอบครัวโดยอ้างใน Ralph Linton จากหนังสือ The Family : Its Function and Destiny โดยได้อธิบายเหตุผล

การก่อสร้างครอบครัวไว้ 3 ประการด้วยกัน คือ

5.3.1 ในด้านการสืบพันธุ์ถือว่ามนุษย์ไม่มีการสืบพันธุ์เป็นฤดูกาลอย่างสัตว์ คือ มีการสืบพันธุ์ได้ตลอดเวลา

5.3.2 พิจารณาด้านกายภาพถือกันว่าเพศชายมีกำลังทางร่างกายแข็งแรงกว่า เพศหญิง และทำให้มนุษย์เกิดสำนึกใน (inner direction) สูง จึงทำให้รู้จักใช้กำลังในทางที่ถูกต้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพิทักษ์ปกป้องหญิงซึ่งถือว่าเป็นเพศที่อ่อนแอกว่า

5.3.3 การต้องการความสุขโดยสนิทสนมกันต่อไป อันเนื่องมาจากความสัมพันธ์กันในรูปแบบของมนุษย์สัมพันธ์

การต่าง ๆ เหล่านี้เป็นเหตุทำให้มนุษย์มาอยู่รวมเป็นสามภรรยาด้วยกัน และจัดเป็นการก่อสร้างทางสังคมอย่างหนึ่งของสังคมมนุษย์ โดยมีวิวัฒนาการและประวัติความเป็นมาจำแนกออกเป็น 4 ระยะด้วยกัน คือ

ระยะที่หนึ่ง เรียกว่าระยะเสน่หาก่อนแต่งงาน (Prenuptial Stage) ซึ่งเริ่มแต่หนุ่มสาวได้พบปะกันครั้งแรก ต่างถูกตาต้องใจกันไปจนถึงการตกลงแต่งงาน เป็นระยะที่เรียกว่า "romantic love" ซึ่งเป็นความรักที่มีความเสน่หาทางกายและใจอย่างรุนแรงห่างกันไม่ได้

ระยะที่สอง เรียกว่าระยะข่าวใหม่ปลามัน (Nuptial Stage) โดยเริ่มจากคู่หนุ่มสาวร่วมชีวิตกันตั้งแต่ต้นจนเข้าหอแต่งงาน จนถึงตอนเริ่มจะคลอดบุตรคนแรก เป็นระยะของความหวานชื่น หรือระยะข่าวใหม่ปลามันที่เรียกว่า honey moon เป็นระยะเริ่มต้นของครอบครัว ต่างมีความรับผิดชอบในทุก ๆ ด้าน นับตั้งแต่งานอาชีพ ความเป็นไปในครอบครัว การสร้างอนาคต

ระยะที่สาม เรียกว่าระยะมีบุตรสืบสกุล (Child Bearing Stage) เริ่มจากหญิงเริ่มตั้งครรภ์จนกระทั่งคลอดบุตรคนแรก การมีบุตรนี้ถือว่าเป็นผลผลิตของความสัมพันธ์ทางเพศที่ต่างฝ่ายต่างหันเหความสนใจ และความชื่นชมมาสู่บุตรของตน

ระยะที่สี่ เป็นระยะที่ลูก ๆ พ้นอกพ่อแม่ (Maturity Stage) เริ่มจากบรรดาลูก ๆ โตมีอายุพอสมควร พ้นภาระความรับผิดชอบของพ่อแม่ และพ่อแม่จะหันความสนใจมาสู่กันและกัน ต่างหวนสำนึกถึงความสดชื่นแต่หนหลัง ทำให้เกิดความรักความเข้าใจห่วงใยต่อกัน และมีความหวังที่จะอยู่ร่วมกันตราบเท่าชีวิตโดยมีบุตรเป็นหลักและหวังเป็นที่พึ่งของตน เมื่อยามแก่เฒ่าด้วย (ไพฑูริย์ เครือแก้ว : 2518 น.112-115)

8. ความจำเป็นที่ต้องมีครอบครัว

มนุษย์เป็นสัตว์สังคม ซึ่งถือว่าเป็นสัตว์ชั้นสูง มีความเป็นอยู่และพฤติกรรมประจำสังคมของตนเอง อันแตกต่างจากสัตว์ประเภทอื่น ที่ถือกันว่าเป็นสัตว์ชั้นต่ำ การที่มนุษย์จำเป็นต้องมีครอบครัว อาจพิจารณาตามแนวต่าง ๆ ดังนี้

6.1 ในแง่ชีววิทยา ครอบครัวเป็นเรื่องของมนุษย์ ที่ต่างมีการสมรสและการผสมพันธุ์ตามพฤติกรรมของตนเอง มีระบบครอบครัวเป็นสากล ทำให้มนุษย์ต้องจัดระบบครอบครัวของตน ดังนั้น การที่มนุษย์มีความจำเป็นต้องมีครอบครัว เนื่องจากเหตุผลต่าง ๆ ดังนี้

6.1.1 มนุษย์มีวิวัฒนาการเป็นขั้นตอน โดยมีการเป็นทารกนาน (prolonged period of human infancy)

6.1.2 ขณะเป็นทารกก็ยังไม่สามารถช่วยตัวเองได้

6.1.3 มีการเจริญเติบโตช้า ซึ่งผิดจากสัตว์ประเภทอื่น ๆ (Green, 1914, p. 391)

6.1.4 มีโครงสร้างที่ร่างกายแตกต่างจากสัตว์ประเภทอื่น โดยที่มนุษย์มีโครงกระดูกตั้งฉากกับพื้นดิน

6.2 ด้านวิวัฒนาการ ขณะเป็นทารกมนุษย์ไม่สามารถช่วยตัวเองได้ เนื่องจากขาดสัญชาตญาณ พฤติกรรมส่วนใหญ่ของมนุษย์ จะเกิดขึ้นได้เพราะการเรียนรู้ ซึ่งผิดกับสัตว์ประเภทอื่นที่สามารถช่วยตัวเองได้ขณะเป็นทารก

6.3 การดำรงพันธุ์ มนุษย์ต้องการจะสืบพันธุ์ของตนให้มีลูกหลานไว้ดำรงวงศ์สกุลของตน เพื่อให้ครอบครัวของตนดำรงสืบต่อไปได้ และหวังจะได้บุตรไว้เป็นเพื่อนปลอบประโลมใจในยามทุกข์ยาก ช่วยดูแลยามแก่ชรา

6.4 การสนองความต้องการทางเพศ อันเกิดจากแรงขับทางเพศ (sex drive) ของแต่ละคนตามความเจริญวัยของบุคคล

6.5 มนุษย์รู้จักปรับตัวเองให้สามารถเข้ากับธรรมชาติได้ รู้จักการช่วยเหลือตัวเอง และเอาตัวรอดเพื่อที่จะอยู่กับธรรมชาตินั้น ๆ ได้

6.6. มีมันสมองสลับซับซ้อนมาก ที่สามารถสื่อสารหรือถ่ายทอดสื่อความหมายให้ผู้อื่นได้ดีกว่า และยังมีแนวความคิดสูงกว่าสัตว์ประเภทอื่น เนื่องจากสัดส่วนของสมองมนุษย์อยู่ในภาวะสมดุล จึงทำให้มนุษย์มีสมองดีเลิศ และทำให้มนุษย์มีเชาวน์ปัญญาสูง

7. การจัดประเภทครอบครัว

จัดได้หลายประเภทด้วยกัน ตามวัตถุประสงค์ของการจัดครอบครัว ในที่นี้ขอจัดเป็น 2 ประเภทตามที่เราเห็นว่าสมควร ดังนี้

7.1 จัดตามลักษณะและหน้าที่ โดยคำนึงถึงการแสดงออกของครอบครัว มี 2 ประการด้วยกัน คือ

7.1.1 ครอบครัวปฐมนิเทศ (family of orientation) เป็นครอบครัวอาศัยเกิด คือ ครอบครัวของบิดามารดาของเรานั้นเอง

7.1.2 ครอบครัวสร้างสมาชิกใหม่ (family of procreation) เป็นครอบครัวที่เกิดจากตัวของเราเอง โดยการสมรส การมีบุตรสืบสกุล

7.2 จัดตามขนาดและรูปแบบ เป็นการจัดโดยคำนึงถึงขนาดและรูปแบบ คือ ความใหญ่และเล็กของครอบครัว โดยการแยกออกเป็น 3 ประเภท คือ

7.2.1 ครอบครัวหน่วยกลาง (Nuclear family) เป็นครอบครัวเล็ก มีลักษณะดังนี้

ก. เป็นครอบครัวที่มีคู่สมรสคนเดียว หรือเอกคู่ครอง (monogamy) เป็นรูปแบบของการสมรสที่สังคมอนุญาตและยึดถือปฏิบัติให้มีคู่สมรสได้เพียงคนเดียว (พจนานุกรมศัพท์ สังคมวิทยา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2524, น.233) จัดเป็นครอบครัวพื้นฐานหรือครอบครัวเนื้อแท้ (elementary family) สมาชิกต่างมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดและต่างฝ่ายต่างมีอำนาจเสมอเท่าเทียมกัน

ข. ประกอบด้วยสมาชิกเพียง 2 ช่วงวัยเป็นสำคัญ คือ ช่วงวัยของบิดามารดากับบุตรธิดาที่ยังไม่สมรส และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกจะมีลักษณะเป็นกลุ่มปฐมภูมิ

ค. เป็นระบบครอบครัวสากล ซึ่งมีปรากฏอยู่ทั่วไป จะประกอบด้วยสมาชิกน้อยมาก การสิ้นสภาพครอบครัวจะเกิดขึ้น เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งสิ้นชีวิตหรือหย่าร้าง

7.2.2 ครอบครัวขยาย (Extended family) มีลักษณะแตกต่างจากครอบครัวเล็ก พอสรุปได้ดังนี้

ก. เป็นครอบครัวร่วม (Join family) โดยประกอบด้วยครอบครัวหน่วยกลางตั้งแต่ 2 ครอบครัวขึ้นไปรวมกันเป็นหน่วยครอบครัวใหม่ ที่ใหญ่กว่าครอบครัวเดิม ซึ่งมักจะปรากฏในสังคมที่มีการจัดระบบญาติสายเดียวมากกว่าญาติสายอื่น

ข. อำนาจสิทธิ์ขาดภายในครอบครัวขึ้นอยู่กับระบบอาวุโส คือ ผู้อาวุโสสูงมักได้รับการยกย่องจากสมาชิกครอบครัว

ค. ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกจะกระจายมากกว่าระบบครอบครัวเล็ก ซึ่งส่วนใหญ่มักปรากฏในสังคมเกษตรกรรม หรือสังคมดั้งเดิม อันเป็นสังคมล้าหลัง เพื่อต้องการแรงงานสมาชิกในการประกอบอาชีพ การสืบสภาพครอบครัวประเภทนี้ มักจะเป็นไปได้ยาก เพราะมีการทดแทนกันอยู่ตลอดเวลา

7.2.8 ครอบครัวประกอบร่วม (Composite or Compound family) หรือครอบครัวซ้อน เป็นระบบครอบครัวที่ชายหญิงสามารถมีคู่สมรสได้มากกว่า 1 คน ที่เราเรียกกันว่า หลายคู่หลายเมีย หรือพหุคู่ครอง (Polygamy) ส่วนมากมักปรากฏในสังคมล้าหลัง ที่ยังคงด้วยความเจริญ โดยแต่ละฝ่ายมีสถานะไม่เท่าเทียมกัน และมีความแตกต่างกันมาก แยกออกมาประเภท คือ

7.2.8.1 พหุภรรยาหรือชายมีภรรยาหลายคน (Polygyny or Polygynous family) ครอบครัวรูปแบบนี้ชายสามารถมีภรรยาได้มากกว่าหนึ่งคน โดยสามีของหญิงเหล่านั้นจะเป็นพี่น้องร่วมตระกูลหรือสายเลือดเดียวกัน หรือต่างกันได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกติกาทาสังคม ส่วนชายผู้เป็นสามี จะเป็นผู้มีอำนาจสิทธิ์ขาดภายในครอบครัวแต่เพียงผู้เดียว และสภาพครอบครัวจะสิ้นสุดเมื่อสามีหรือฝ่ายชายสิ้นชีวิต

7.2.8.2 พหุสามีหรือหญิงมีสามีหลายคน (Polyandry or Polyandrous family) ครอบครัวรูปแบบนี้ หญิงมีสามีมากกว่าหนึ่งคน โดยสามีของหญิงนั้น หากเป็นพี่น้องร่วมสายโลหิตกัน ดังกรณีครอบครัวของชาวทิเบต เป็นต้น อำนาจสิทธิ์ขาดภายในครอบครัวมักจะเป็นของพี่ชายคนโต แต่ในกรณีที่ชายผู้เป็นสามีมิได้เป็นพี่น้องร่วมสายโลหิตกัน อำนาจสิทธิ์ขาดมักจะเป็นของฝ่ายหญิง โดยหญิงผู้เป็นภรรยาเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดภายในครอบครัว และการสืบสภาพครอบครัวจะสิ้นสุดเมื่อภรรยาหรือหญิงนั้นสิ้นชีวิต

หนึ่งในสังคมอเมริกันบางสังคมมีการเปลี่ยนสามีภรรยากันเสมอ เช่น ดาราภาพยนตร์ เป็นต้น เป็นการสร้างระบบครอบครัวหลายคู่หลายเมียขึ้นอีกระบบหนึ่ง เรียกว่า Serial Polygamous family (ประสาท, 2511, น.204) คือ การเป็นสามี

ภรรยาที่ระหว่างชายหญิงโดยมีได้อยู่ร่วมกันหลายคนในขณะเดียวกัน

7.2.3.3 *ครอบครัวที่เกิดจากการสมรสหมู่ (Group marriage of Coenogamy)* เป็นครอบครัวอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งเกิดจากการสมรสหมู่ ซึ่งปรากฏในบางวัฒนธรรม คือ หญิงชายทุกคนไม่จำกัดจำนวนในวัฒนธรรมนั้นต่างมีฐานะเป็นภรรยาหรือสามีของกันและกัน โดยไม่มีการผูกขาดว่าแต่ละคนจะต้องเป็นคู่สมรสของใครคนใดคนหนึ่งแต่เพียงผู้เดียว การสมรสรูปแบบนี้ มีลักษณะของการมีคู่สมรสร่วมกัน แต่มีปรากฏในบางวัฒนธรรมเท่านั้น (Blesanz and Blesanz, 1962, p.254) ซึ่งขณะนี้ได้สูญหายไปจากโลกแล้ว เพียงแต่มีหลักฐานเพื่อการศึกษาเท่านั้น

7.2.3.4 *ครอบครัวภาวะหรือครอบครัวภาวะจำยอม (Essential family)* เป็นครอบครัวที่สามีของหญิงไปอยู่ต่างถิ่น หรือหญิงท้องโดยไม่ปรากฏตัวสามี กรณีเช่นนี้ หญิงมักจะอาศัยอยู่กับตระกูลของตน เมื่อคลอดบุตรแล้วถือว่าเป็นบุตรที่อยู่ในความรับผิดชอบของตระกูล โดยมีหญิงนั้นเป็นมารดา ผู้มีอำนาจในตัวเด็กที่เกิดมานั้น และสภาพครอบครัวประเภทนี้จะสิ้นสุด เมื่อ

- สามีของหญิงผู้เป็นมารดานั้นปรากฏตัวขึ้นหรือ
- หญิงผู้เป็นมารดาหรือเด็กผู้เป็นบุตรนั้นแต่งงาน

สภาพความเป็นครอบครัวภาวะหรือครอบครัวภาวะจำยอมก็สิ้นสุดไปโดยปริยาย

8. หน้าที่ของครอบครัว

ครอบครัวจัดว่ามีความสำคัญต่อสังคมมาก ทั้งนี้เพราะมีหน้าที่ต่อสังคมในลักษณะ

8.1 ช่วยสร้างสมาชิกให้กับสังคม อันทำให้สังคมสามารถดำรงอยู่ต่อไปได้ อันรวมไปถึงการกำหนดสถานะของสมาชิก และให้ความรักความอบอุ่นแก่สมาชิกด้วย

8.2 เป็นแหล่งหล่อหลอมให้สมาชิกของครอบครัวสามารถดำรงตนเป็นสมาชิกที่ดี และอยู่ในสังคมได้ โดยการถ่ายทอดวัฒนธรรม อันเป็นพฤติกรรมประจำสังคม เพื่อสมาชิกสามารถเข้ากับสังคมได้

8.3 ช่วยเสริมสร้างและปลูกฝังบุคลิกภาพให้กับสมาชิกในครอบครัว โดยเป็นทั้งผู้ฝึกอบรม และเป็นแบบอย่างที่ดีของสมาชิก

8.4 ช่วยทำหน้าที่แทนสถาบันทางสังคมอื่น ๆ เช่น สถาบันการปกครอง สถาบันศาสนา สถาบันการศึกษา เป็นต้น

9. การสิ้นสุดสภาพครอบครัว

ครอบครัวนั้นมีสภาพเช่นเดียวกับบุคคล คือมีเกิดมีตายเหมือนกัน การพิจารณาการสิ้นสุดสภาพครอบครัวนั้น ได้กล่าวไว้ 2 ประการ คือ

9.1 การสิ้นโดยธรรมชาติ เป็นการสิ้นสุดสภาพครอบครัวที่รู้จักโดยทั่วไปในรูปของ "ความตาย"

9.2 การสิ้นโดยกติกาทงสังคม อันเกิดจากข้อกำหนดทางสังคม ขอบแยกเป็น 2 วิธีด้วยกัน คือ

9.2.1 การหย่า (Divorce) เป็นการสิ้นสุดสภาพครอบครัว ซึ่งเกิดจากสาเหตุต่าง ๆ มากมายด้วยกัน (บุญลือ : 2520, หน้า 148)

9.2.2 ศาลสั่ง เป็นการสิ้นสุดสภาพครอบครัวที่อาศัยอำนาจของศาลบังคับให้คู่สมรสสิ้นสุดความเป็นสามีภรรยาโดยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอหรือฟ้องร้องเพื่อใช้อำนาจศาลบังคับ

10. การสมรส (Marriage)

เรื่องการสมรสเป็นเหตุก่อให้เกิดสภาพครอบครัวขึ้น หากไม่มีการสมรส ครอบครัวก็เกิดขึ้นไม่ได้ การสมรสนั้นเป็นปรากฏการณ์ที่แสดงออกให้ปรากฏในสังคมว่า ชายหญิงตกลงที่จะมีเพศสัมพันธ์ต่อกัน เพื่อก่อให้เกิดสภาพครอบครัวขึ้น จะโดยวิธีใดวิธีหนึ่งก็ตาม อันสามารถทำให้สังคมนั้น ๆ ยอมรับ

Malinowski นักมานุษยวิทยา ได้กล่าวว่าการสมรสนั้น เป็นสัญญาที่ทั้งสองฝ่ายตกลงกันว่า จะมีบุตรและร่วมเลี้ยงดูบุตรนั้นสืบไป มากกว่าที่จะเป็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างเพศ

ทางสังคมวิทยาถือว่าการสมรส คือ การที่ชายหญิงจะก็คนก็ตามแสดงตนให้สังคมประจักษ์ว่า เขาทั้งสองจะร่วมความเป็นอยู่ โดยปฏิบัติตามวิธีการของกฎหมายและขนบธรรมเนียมประเพณีที่ใช้อยู่ในถิ่นนั้น และโดยผลแห่งการนี้ทั้งสองคนยอมเกิดสิทธิและหน้าที่ต่อกัน (อานนท์ : 2516, หน้า 128) ซึ่งถือว่าเป็นสถาบันทางสังคมสถาบันหนึ่ง

อนึ่ง การสมรสนั้นถือเป็นข้อสัญญาที่ชายหญิงจะแต่งงานอยู่ร่วมกันเป็นระยะเวลายาวนานและถาวร อันถือเป็นเรื่องของคนที่มีเพศต่างกัน ต้องการจะมีความสัมพันธ์ทางเพศต่อกัน โดยจะอยู่ร่วมกันฉันสามีภรรยา เพื่อที่จะก่อสภาพครอบครัวของตนขึ้น การสมรสจึง

เป็นเสมือนการสมาคม (association) หรือสัญญาาระหว่างชายหญิง ซึ่งมีได้ทำหน้าที่ทางสังคม (บุญสนอง : 2518, หน้า 90)

11. สถานะการสมรส (Marital Status)

องค์การสหประชาชาติ ได้มีมติกำหนดสถานะการสมรสของมนุษย์ไว้ 6 ประการด้วยกัน คือ

11.1 โสด เป็นสถานะการสมรสที่แสดงถึงการที่ยังไม่ได้แต่งงานเป็นทางการหรือทางนิตินัย คือยังไม่ได้จดทะเบียนสมรสกันถูกต้องตามกฎหมาย

11.2 สมรสกัน หรือแต่งงานกัน อันแสดงถึงการที่ชายหญิงแต่งงานกันทั้งทางพฤตินัยและทางนิตินัย

11.3 แยกกันอยู่ การที่สามีภรรยาไม่ได้อยู่ร่วมกันหรือต่างคนต่างอยู่ แต่ยังคงความเป็นสามีภรรยาไว้ โดยยังไม่ได้จดทะเบียนหย่า

11.4 ร้าง หมายถึงสามีภรรยาที่ถูกฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งทอดทิ้ง แต่สภาพความเป็นสามีภรณายังคงมีอยู่เพียงแต่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งทอดทิ้ง ละเลยการปฏิบัติหน้าที่ความเป็นสามีภรรยา

11.5 หย่า เป็นสถานะการสมรสที่แสดงให้เห็นว่าชายหญิงได้เคยเป็นสามีภรณากันมาก่อน แต่ได้จดทะเบียนหย่ากันแล้ว

11.6 หม้าย สถานะสมรสของชายหญิงที่เคยเป็นสามีภรณากัน แต่อีกฝ่ายหนึ่งเสียชีวิตไปแล้ว ฝ่ายที่ยังมีชีวิตอยู่จัดว่าเป็น "หม้าย"

12. การเลือกคู่สมรส (selection of mates)

การเลือกคู่สมรสเป็นวิธีการสรรหาผู้ที่จะมาอยู่ร่วมเป็นคู่ชีวิต ซึ่งจะต้องอยู่ด้วยกันเป็นเวลายาวนาน ตามหลักการทั่วไปมีเกณฑ์ต่าง ๆ เป็นตัวกำหนดดังนี้

12.1 ตัวผู้เลือกก็อนุบุคคลผู้จะเป็นผู้เลือกคู่สมรสให้ คือ

12.1.1 บิดามารดาเลือกให้ (controlled selection by parents) เป็นวิธีการที่คู่สมรสไม่มีความเป็นตัวของตัวเอง การต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับบิดามารดาเป็นผู้ตัดสินใจให้ทั้งสิ้น หรือที่เรียกว่า ควบคุมงูชน

12.1.2 เลือกโดยเสรี (free selection by young persons) วิธีการนี้ขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจของชายหญิงผู้จะสมรสกันเอง (Davis : 1966, p.415)

12.2 ความสัมพันธ์และรสนิยมของกลุ่มสมรสเอง ในการเลือกคู่สมรสนั้นอาจพิจารณาจากเกณฑ์ต่าง ๆ ดังนี้

12.2.1 บุคคลที่เป็นคู่สมรสด้วย มีข้อที่ควรพิจารณาอยู่ 2 ประเภทด้วยกัน คือ

ก. คู่สมรสเป็นพวกเดียวกัน หรือวงศ์วานเดียวกัน (endogamy) ซึ่งมุ่งความสัมพันธ์กันภายในวงศ์วานเป็นหลัก

ข. คู่สมรสต่างพวกหรือต่างวงศ์วานกัน (exogamy) ข้อนี้ไม่เกี่ยวกับวงศ์วานของตน แต่เป็นความพอใจของกลุ่มสมรสซึ่งต่างฝ่ายต่างมีความพอใจในกันและกัน จนเกิดสภาพการแต่งงานกันขึ้น

12.2.2 ความพอใจของกลุ่มสมรส อันเป็นเกณฑ์ที่เป็นความต้องการของกลุ่มสมรสที่จะให้คู่ของตนมีลักษณะอุปนิสัยเป็นเช่นไร ซึ่งกรณีนี้มีเกณฑ์ที่ควรพิจารณา ก็คือ อุปนิสัยรสนิยมของกลุ่มสมรส เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม เกณฑ์เช่นนี้มีอยู่ 2 ประการ คือ

ก. มีรสนิยมตรงกัน Homogamy ความโน้มเอียงที่จะรักใคร่เพศตรงข้ามที่มีความคล้ายคลึงกันกับตนในด้านต่าง ๆ เช่น อุปนิสัย ทัศนคติ รสนิยม สติปัญญา การศึกษา เชื้อชาติ ศาสนา เป็นต้น

ข. มีรสนิยมต่างกัน Heterogamy ความโน้มเอียงที่จะรักใคร่เพศตรงข้ามที่มีความแตกต่างกันซึ่งตรงข้ามกับ Homogamy

13. ข้อห้ามการสมรส (incest taboo)

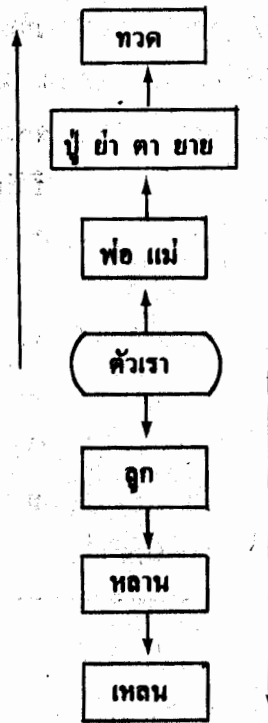
มีข้อห้ามการสมรสกับบุคคลบางประเภทคือ ห้ามการสมรสกับบุคคลที่มีความสัมพันธ์ทางสายโลหิต ซึ่งเรียกว่า incest taboo คือห้ามการสมรสกับญาติสนิท อาจพิจารณาได้ดังนี้

13.1 ญาติแนวตั้ง หรือญาติแนวตั้ง (vertical kinship) เป็นญาติที่มีการสืบสายโลหิต (ascendant) กันโดยตรง ซึ่งมีการเรียงลำดับความสูงต่ำ ส่วนมากจะเป็นข้อห้ามการสมรสระหว่าง

13.1.1 บิดากับบุตร

13.1.2 มารดากับบุตรชาย เป็นต้น

ผังแสดงลำดับญาติแนวตั้ง

13.2 ญาติแนวราบ หรือญาติแนวนอน (horizontal kinship) คู่สมรสประเภทนี้มักจะเป็นญาติร่วมสายโลหิต (descendant) อันเป็นญาติพี่น้องร่วมสายโลหิตเดียวกัน พอแยกประเภทได้ ดังนี้

13.2.1 พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน

13.2.2 พี่น้องร่วมเฉพาะบิดา

13.2.3 พี่น้องร่วมเฉพาะมารดา

ตามความเกี่ยวพันกันดังกล่าวนี้ ห้ามแต่งงานกันโดยเด็ดขาด

ผังแสดงลำดับญาติแนวราบ

kinship system
(ระบบ
เครือญาติ)

ในสังคมที่มีความซับซ้อนทั้งการแสดงออกทางโครงสร้าง-
สังคม และพฤติกรรม จะเกี่ยวข้องกับ

1. วิธีการสืบสายเลือด มุ่งสร้างระดับ และชนิดต่างๆ
ของความสัมพันธ์ในการรวมสายโลหิตกัน

2. ค่านิยมเกี่ยวกับสิทธิพิเศษซึ่งกันและกัน และความ
รับผิดชอบของญาติพี่น้องโดยเฉพาะ ทั้งในครอบครัวเดียวและครอบครัวขยาย

3. รางวัลต่างๆ หรือการแข่งขัน ในพฤติกรรมที่ลงรอย
และไม่ลงรอย (conforming or non-conforming behavior)

ระบบเครือญาตินี้เป็นสายใย (network) ของความสัมพันธ์
ทางสังคม ซึ่งส่วนที่ประกอบเป็นสายใยความสัมพันธ์ทั้งหมดดังกล่าว
นี้ ก็คือโครงสร้างทางสังคม

บรรณานุกรม

- บรรพต วีระสัย, *สังคมวิทยาและมานุษยวิทยาเบื้องต้น* (รหัสการพิมพ์ 2060) โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2520.
- บุญลือ วันทายนต์, *ครอบครัวและวงศาคาน*, โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2520.
- _____, *สถาบันครอบครัวตามแนวพุทธศาสตร์. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการ "สังคมศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์ เปรียบเทียบกับสังคมศาสตร์ตามแนวตะวันตก" (เอกสารอัดสำเนา) ณ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย จัดโดยสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ*, 2533.
- บุญสนอง บุญโยทยาน, ดร., *มนุษย์กับสังคม* (พิมพ์ครั้งที่ 5), โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2518.
- พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*, บริษัทรุ่งศิลป์การพิมพ์, 2524.
- ไพฑูรย์ เครือแก้ว, ดร., *ลักษณะสังคมไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 3), บริษัท บพิธ จำกัด, 2518.
- อานนท์ อากาศิรมย์, ผศ., *สังคมวิทยา* (พิมพ์ครั้งที่ 3), แพรวพิทยา, 2516.
- Biesanz, John, and Biesanz, Marvis, *Modern Society-An Introduction to Social Sciences*, 2 nd edition, (Sixth Printing), Prentice Hall, Inc., Englewood Cliffs, New Jersey, 1962.
- Davis, Kingsley, *Human Society*, The Macmillan Co., New York, 1968.
- MacIver, R.M., & Page, Charles H. *Society-An Introductory analysis*, Macmillan, 1965.
- Phillips, B., *Sociology, From Concepts to Practice*, McGraw-Hill Book Company, 1979.
- Smelser, Neil J., *Sociology*, Prentice-Hall, Inc., 1970.
- Webster's Seventh New Collegiate Dictionary*, (Indian Edition, Second reprint), Scientific Book Agency, 1971.

Anatomy (สตรีวิทยา)	เป็นการศึกษาเพื่อให้รู้จักความเปลี่ยนแปลงทางร่างกายของมนุษย์ตามเพศและวัย เช่น ชายมีหนวด หญิงมีประจำเดือน เมื่อย่างเข้าสู่วัยหนุ่มสาว เป็นต้น
Composite or Compound family (ครอบครัวซ้อน)	เป็นครอบครัวระบบหลายคู่หลายเมีย คือ ชายอาจมีภรรยาหลายคนก็ได้ หญิงอาจมีสามีหลายคนก็ได้ ตามศัพท์บัญญัติของทางการให้เรียกว่า ครอบครัวประกอบรวม
Endogamy (วงศ์วานเดียวกัน)	เป็นระบบการเลือกคู่สมรสที่เป็นพวกเดียวกัน มีความสัมพันธ์สนิทสนมกัน หรืออาจจะมีความสัมพันธ์ทางสายบิดา หรือสายมารดาก็ได้
Essential Family (ครอบครัวภาวะหรือภาวะจำยอม)	เกิดจากการขาดความอบอุ่นจากชายผู้เป็นหัวหน้าครอบครัว ซึ่งออกไปทำมาหากินนอกบ้านหรือต่างถิ่น ไม่ค่อยมีโอกาสอยู่บ้าน ลูก ๆ จึงได้รับความอบอุ่นจากแม่เท่านั้น ส่วนใหญ่จะประกอบด้วย ลูก ๆ ที่ยังไม่ได้แต่งงาน และเด็ก ๆ ที่เกิดจากลูกสาวที่ยังไม่ได้แต่งงาน
Extended family (ครอบครัวขยาย)	จะประกอบด้วยครอบครัวเล็กตั้งแต่ 2 ครอบครัวขึ้นไปมารวมกันเกิดเป็นครอบครัวใหม่ที่ใหญ่กว่าเดิม มักมีในสังคมที่มีการจัดระบบญาติสายเดียวมากกว่าญาติสายอื่น เป็นระบบครอบครัวที่ใหญ่โต อำนาจสิทธิ์ขาดของครอบครัว มักขึ้นอยู่กับระบบอาวุโส บางครั้งเรียกว่าครอบครัวร่วม (Join family)
Exogamy (ต่างวงศ์วานกัน)	เป็นระบบการเลือกคู่สมรสกับคนนอกวงศ์วาน หรือกับคนที่ต่างวัฒนธรรมกัน
Family of Orientation (ครอบครัวปฐมนิเทศ)	เป็นครอบครัวที่ไปอาศัยเกิด เป็นระบบครอบครัวที่ไม่สามารถเลือกได้ ส่วนใหญ่หมายถึงครอบครัวของบิดามารดาผู้ให้กำเนิดบุตร

Group Marriage or Coenogamy (การสมรสหมู่)	เป็นระบบครอบครัวที่มักปรากฏในบางวัฒนธรรม โดยชายหญิงไม่จำกัดจำนวนในวัฒนธรรมนั้น มีฐานะเป็นสามีภรรยาของทุกคน โดยไม่ผูกขาดแต่เพียงคนเดียวคนหนึ่งเท่านั้น
Homogamy (รสนิยมตรงกัน)	เป็นระบบการสมรสกับบุคคลที่มีรสนิยม ความชอบ ไม่ชอบเหมือนกัน โดยการรักใคร่ชอบพอกับคนที่มีความคล้ายคลึงกับตนในลักษณะต่าง ๆ
Horizontal Kinship (ญาติแนวราบ/แนวนอน)	เป็นระบบวงศ์ญาติที่มีช่วงวัยใกล้เคียงกัน เช่น พี่ น้อง เป็นต้น
Heterogamy (รสนิยมต่างกัน)	เป็นระบบการสมรสกับคนที่ต่างรสนิยมกัน
Incest Taboo (ข้อห้ามการสมรสกับวงศ์ญาติ)	เป็นข้อห้ามการสมรสกับญาติที่สืบสายโลหิตร่วมกัน
Inner direction (สำนึกนำ)	เป็นสำนึกที่เกิดขึ้นจากภายในจิตสำนึกเอง โดยไม่ต้องมีผู้อื่นคอยชี้แนะ
Monogamy (เอกคู่ครอง)	เป็นครอบครัวเล็ก ประกอบด้วยสามีภรรยา จะมีบุตรหรือไม่ไม่เป็นปัญหา แต่ที่สำคัญจะต้องเป็นครอบครัวผัวเดียว เมียเดียว เท่านั้น บางครั้งเรียกว่า ครอบครัวเล็กหรือครอบครัวหน่วยกลาง (Nuclear family)
Nuclear family (ครอบครัวหน่วยกลาง)	เป็นระบบครอบครัวที่ประกอบด้วยบุคคลที่เป็นสมาชิกต่างมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดที่สุด ส่วนใหญ่จะประกอบด้วยสมาชิกเพียง 2 ช่วงวัยเท่านั้น ครอบครัวพื้นฐานหรือครอบครัวเนื้อแท้ (Elementary family) ก็เรียก
Polygamy (พหุคู่ครอง)	เป็นระบบครอบครัวที่ชายหญิงสามารถมีคู่สมรสได้มากกว่าหนึ่งคน ชายมีภรรยาได้มากกว่าหนึ่งคนเรียกว่า Polygyny หญิงมีสามีได้มากกว่าหนึ่งคน เรียกว่า Polyandry

Physics (กายวิภาค)	เป็นการศึกษาให้รู้จักความแตกต่างกันด้านโครงสร้างระหว่างเพศชาย เพศหญิง
Sex education (เพศศึกษา)	เป็นการศึกษาที่เน้นในด้านที่จะทำให้บุคคลรู้จักตัวเองมากที่สุดทั้งในด้านกายวิภาค สรีรวิทยา จิตวิทยา และสังคมวิทยา
Sex relation (เพศสัมพันธ์)	เป็นการศึกษาการอยู่ร่วมกันกับคนอื่นที่ต่างเพศกันฉันสามีภรรยา แต่ละฝ่ายจะพึงปฏิบัติต่อกันและกันอย่างไร อันเป็นวิธีการหนึ่งที่แต่ละคนจะต้องปรับตัวเพื่อให้เพศตรงข้ามเกิดความพอใจยินดี ส่วนใหญ่มักสอนแต่ผู้บรรลุนิติภาวะแล้ว หรือผู้จบปริญญาตรีแล้ว
Social Institution (สถาบันทางสังคม)	เป็นยอดรวมของรูปแบบ ความสัมพันธ์ กระบวนการและวัตถุประสงค์ที่สร้างขึ้นเพื่อสนองประโยชน์สำคัญ ๆ ทางสังคมเรื่องใดเรื่องหนึ่ง, รูปแบบของพฤติกรรมที่แสดงออกตามหน้าที่ของมันที่สังคมยอมรับ
Social Phenomena (ปรากฏการณ์ทางสังคม)	สิ่งที่ปรากฏหรือสำแดงออกให้รู้ได้ ซึ่งอยู่ในวิสัยที่มนุษย์สามารถมีประสบการณ์หรือสังเกตการณ์ได้ของมวลชน
Universal culture (วัฒนธรรมสากล)	เป็นพฤติกรรมที่มีปรากฏทั่วไปทุกสังคม
Vertical Kinship (ญาติแนวตั้ง/แนวตั้ง)	เป็นระบบญาติที่มีช่วงวัยต่างกันมาก เช่น พ่อ แม่, ปู่ ย่า, ตา ยาย, ทวด; หรือลูก หลาน เหลน